

IL-MALTI

QARI LI TOHROG IL-GHAQDA
TAL-KITTIEBA TAL-MALTI

GUNJU
1956

Dizzjunarju Bijografiku Nazzjonali

KULL paxiż u kull nazzjon għandhom il-ġid u l-foħrija tagħhom u bis-sahha ta' dawn iż-żeawg għotjien il-popli imru 'l quddiem u jieħdu fosthom aktar 'l fuq fost il-għaqda tal-ġnus. Għalhekk kull Gvern iħabrek kemm jiista' biex igħolli u jsahħar il-patrimonju nazzjonali u dan jaġħmluh mhux biss għall-jeħel tal-paxiż imma wkoll bier iħajjar u jaġħmel il-qalb li ċittadini ħalli jinxteħtu aktar bil-ħrara u bil-ħeġġa għal-ħid-miet fejjeda u siewja.

Kulhadd jiista' juettaq xi ħażja għall-ġid tiegħu nnifsu jew ta' ghajru; kulma jeħtieg hi sejma qawwija, ġsieb u għaqal. Hawn min iħaddem moħħu, hawn min iħaddem idejh, hawn min jisfla jagħmel ftit u hawn min għandu ħila jtemm ħafna. Bosta drabi jiġri li l-qabża mill-ftit għal wisq titqanqal mill-hair a għall-ġieħ, jew mir-regħba għall-qligħ. Il-qligh jisso-disfa lil min jaħdem għalhekk biss; imma l-ġieħ fi aktar għac-qa u għalhekk aktar imfitter.

L-aqwa ġieħ li wieħed jiista' ikseb f'din il-ħajja hi l-fakra ta' ismu. Kull ġieħ ieħor imsejjes fuq għana, qawwa, setgħa jew ġmiel igħaddi u jintenim fil-milja tas-snин bħal kewkba fejjga. Kien hemm min kellu għana bla qies li tarlu mar-riħ, oħrajn kellhom setgħa u qawwa bla tarf li ntemmu fix-xejn, x'uħud kienu mogħni ja bi ġmiel li jsaħħar u li għadda bħal ħolma. Il-lum ħadd ma għadu isemmihom jew jiftakarhom. Minnaħha l-oħra kien hemm oħrajn li għexu eluf u mijiet ta' snin ilu u li isimhom għadu mfakkarr bil-qima u bil-foħrija. Dawn in-nies kbar ifasslu l-ħajja tan-nazzjon, jaġħtuha sura u xejra li tagħiż ilha min-nazzjonijiet oħrajn.

It-tifkira ta' dawn in-nies li jidhru fl-istorja tal-paxiż, qis-hom kwiekeb fil-beraħ tas-sema, għandha s-siwi tagħha nazzjonali u internazzjonali. Din it-tifkira hija ta' fejda nazzjonali għaxx hi nixxiegħha ta' għana u ġid spirtwali li jheġġu l-qalb, idawlu l-moħħu u iseddqu d-dehen; b'daqshekk tissaħħaħ ir-riedda u l-herqa tan-nies għal-ħidma u għat-thabrik b'rizzq tagħ-hom infuħhom, ta' art twelidhom.

It-tiskira ta' nies kbar tiswa wkoll biex tressaq lejn xulxin in-nazzjonijiet u tgħaqqadhom f'rabta ta' ħbiberija u ta' għaj-nuna flimkien billi kull nazzjon tista' titgħallek mill-għerf, mis-sengħa u mill-ghaqal ta' nazzjon oħra. Il-kultura, ix-xjenza u l-arti ma għandhom limiti, huma jxerrdu barka u riżq fuq in-nazzjonijiet kollha, imma l-aktar fuq dawk il-pajjiżi li huma mhejjjin u mgħallmin biex jinqdew b'dak ir-riżq u jist-tgħallu dik il-barka. Aktar ma pajjiż ikollu nies kbar aktar tkun imxiex 'il quddiem it-thejjija tegħu biex jagħraf it-tajjeb mill-ħażin u biex jistħarreg fit-tagħlim.

Għalhekk il-lum it-tiskira tan-nies kbar hi meqjuma mhux biss f'art twelidhom, iżda kull fejn il-popli għaddew 'il quddiem u fetħu moħhom. Hemm bosta għamliet ta' tiskira: statwi, monumenti, bollxi, ismiċijet ta' bliest, ta' toroq u ta' mkejjen oħra. Dawn ifakkru l-isem biss u ma jagħtuR ħejel dwar il-ħajja u l-ħidma tan-nies kbar li jfakkru. Dan isir biss bil-kitba u wieħed jista' jaqrahom malajr u bla taħbi fid-dizzjunarju bijografiku. F'dan il-ktieb wieħed isib tagħrif fuq nies kbar li għamlu għieħ lil art twelidhom. Min stħoqqlu tifħir għal-ħajja u min għal oħra, imma kull min wettaq xi ħidma għall-ġid ta' niesu, jew ta' għajru, jew ta' art twelidu isib post-f'dan id-dizzjunarju.

Aktar ma jkun mimli d-dizzjunarju bijografiku u aktar ma ikollu ismiċi et imniżżla fi, aktar jaqħmel għieħ lil pajjiżu. Għal-hekk il-lum hemm xejra fin nazzjonijiet civilizzati tad-din ja kollha biex jingabar tagħrif bijografiku dwar in-nies kollha li għamlu isem fil-pajjiż u jindamm fi ktieb jew dizzjunarju. Dan id-dizzjunarju jiswa mhux biss għat-tagħlim li fi, imma wkoll għall-ħeġġa li jqajjem f'qalb iż-żgħażaq u għall-għożża lejn art twelidhom li jnissel fihom.

Aħna f'Malta għad ma għandniex dan id-dizzjunarju bijografiku u dan hu nuqqas li jmissna nieħdu ħsiebu bla telf ta' żmejn. Aħna fiċ-ċokon tagħna għandna nies kbar li għamlu għieħ u qid ll artna u lil artijiet oħra u nistgħu b'wiċċena minn quddiem niftaħru bihom. Xi tagħrif bijografiku fuq x'uħud minn dawn il-kbar tagħna kien deher fil-perijodiku "L'Arte" fl-1862. It-Tabib Stefano Zerafa fi klejżeen li ħareġ fl-1858 semma dwar xi nies kbar Maltin. Xi bijografiji oħra dehru 'l hawn u 'l-hinn f'għurnali u perijodiċi, imma ħadd s'issa għadu ma ndaħħal biex ifittex, jistħarreg u jiġbor tagħrif bijografiku fuq in-nies

kbar tagħna u jdommu f'dizzjunarju bijografiku. Tassew li dan mhux xogħol ħafif u jeħtieg għaqal, sabar u għerf, imma aħna għandna nies mogħnija bil-ħegġa u bil-ħabta għal dan ix-xogħol.

Aktar lura f'dan il-ghadd ta' "Il-Malti" ssibu profil bijografiku fuq Monsinjur Caruana, bniedem politiku, diplomatiku, General u Isqof li ismu jingara fl-istorja ta' l-epoka ta' Napoljun. L-awtur ta' dan il-profil, is-Sur Robert Mifsud Bonnici, hu kittieb proli fiku, studjuż ta' l-istorja ta' artna u ammiratur kbir tan-nies kbar Maltin. Aħna naſu li s-Sur Mifsud Bonnici ilu ħafna jqalleb u jfitteż fuq il-ħajjet u l-ħidmiet ta' niesna, u naħsbu li kieku jindaħal hu għalbiex isawwar dizzjunarju bijografiku, dan il-ktieb sa fl-aħħar jara d-dawl J'Alla s-Sur Robert isib min jagħmillu l-ħila u i'Alla l-Bambin jiisilfu l-ghomor biex naraw mimli dan in-nuqqas fl-patrimonju nazzjonali tagħna — id-Dizzjunarju Bijografiku Nazzjonali.